

3. EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ

Údaje o zaměstnanosti cizinců na území České republiky vycházejí z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (MPSV ČR) o vydaných platných povoleních k zaměstnání cizinců, vydaných zelených karet cizincům, a počtu informací o nástupu občanů EU/EHP a Švýcarska a cizinců z tzv. třetích zemí, kteří nepotřebují povolení k zaměstnání ani zelenou kartu, k výkonu práce, registrovaných úřady práce a z evidence o cizincích s živnostenským oprávněním Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (MPO ČR).

1) Evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Zaměstnávání cizích státních příslušníků v postavení zaměstnanců

Od 1. 5. 2004 občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci již nejsou z hlediska zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, považováni za cizince a v souladu s tímto zákonem mají stejné právní postavení jako občané České republiky, to znamená, že mají v ČR volný přístup na trh práce. Ke státům EU patří Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovinsko, Slovensko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie. Ke státům EHP vedle států EU patří Norsko, Lichtenštejnsko a Island.

Ostatní cizinci, kteří nejsou občany EU/EHP a Švýcarska ani jejich rodinnými příslušníky, mohou vykonávat práci na území ČR za podmínky, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu, pokud zákon o zaměstnanosti nestanovuje jinak.

Zaměstnávání cizích státních příslušníků v postavení registrovaných podnikatelů

Za zaměstnání je považováno i plnění úkolů zajišťovaných

- společníkem, statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu nebo jiného orgánu obchodní společnosti pro obchodní společnost;
- členem družstva nebo členem statutárního nebo jiného orgánu družstva pro družstvo.

Plnění úkolů mohou tito cizinci vykonávat za předpokladu, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu.

Úkolem vyplývajícím z předmětu činnosti obchodní společnosti nebo družstva nejsou úkoly, které statutární nebo jiné orgány obchodní společnosti nebo družstva plní z titulu této funkce, např. obchodní vedení jednatelem, účast na řízení družstva členem představenstva družstva, činnost člena dozorčí rady atd. Úkoly statutárních orgánů blíže formuluje obchodní zákoník.

Platná povolení k zaměstnání cizinců

Informace o vydaných platných povoleních k zaměstnání cizinců, obsažené v této kapitole, se vztahují výhradně k osobám s vízy k přechodnému pobytu na krátkodobá víza do 90 dnů pobytu a dlouhodobá víza nad 90 dnů. Níže uvedené podmínky zaměstnávání cizinců ČR se vztahují k legislativě platné k 31. 12. 2010.

Povolení k zaměstnání může úřad práce cizinci vydat na pracovní místo, které je hlášeno zaměstnavatelem jako volné, které nelze s ohledem na požadovanou kvalifikaci nebo nedostatek volných pracovních sil obsadit jinak.

Povolení k zaměstnání s ohledem na situaci na trhu práce se vydává též cizinci, který bude sezónním zaměstnancem na dobu šesti měsíců v kalendářním roce, pokud mezi jednotlivými zaměstnáními uplyne doba nejméně šesti měsíců.

O povolení k zaměstnání je povinen žádat i společník, statutární orgán nebo člen statutárního orgánu nebo jiného orgánu obchodní společnosti nebo člen družstva nebo

člen statutárního nebo jiného orgánu družstva, který plní úkoly pro obchodní společnost nebo pro družstvo vyplývající z předmětu činnosti právnické osoby. Obchodní společnost nebo družstvo současně nahlásí úřadu práce charakteristiku úkolů, které bude společník nebo člen družstva zajišťovat. Při vydávání povolení k zaměstnání úřad práce přihlíží k situaci na trhu práce.

Povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce se vydává cizinci

- který bude zaměstnán na časově vymezené období za účelem zvyšování svých dovedností a kvalifikace ve zvoleném zaměstnání (stáž), avšak na dobu nejdéle jednoho roku. Toto období může být prodlouženo, nejdéle však na dobu potřebnou pro získání odborné kvalifikace podle předpisů platných v České republice;
- do 26 let věku zaměstnaného příležitostnými a časově omezenými pracemi v rámci výměny mezi školami nebo v rámci programů pro mládež, jichž se Česká republika účastní;
- který je duchovním církve registrované v České republice nebo náboženské společnosti;
- o němž to stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a již je Česká republika vázána;
- kterému bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu podle pobytového zákona nebo mu za stejným účelem bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu;
- který je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany nebo kterému bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dní za účelem strpění pobytu podle zákona o azylu, nejdříve však po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti o udělení azylu;
- který bude vykonávat práci na území ČR na základě svého zvolení nebo jmenování do funkce; v tomto případě zaměstnavatel písemně doloží, že se jedná o pracovní místo obsazované volbou nebo jmenováním (§ 147 zákona o zaměstnanosti);

Údaje o vydaných povoleních k zaměstnání vycházejí z evidence jednotlivých úřadů práce, které v souladu se zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, rozhodují v rámci správního řízení o vydání nebo odnětí povolení k zaměstnání.

Povolení k zaměstnání se nevyžaduje u cizince, který

- a) obdržel azyl na území ČR nebo mu byla udělena doplňková ochrana;
- b) má povolení k trvalému pobytu na území ČR;
- c) je rodinným příslušníkem člena diplomatické mise, konzulárního úřadu nebo rodinným příslušníkem zaměstnance mezinárodní vládní organizace se sídlem na území ČR, pokud je mezinárodní smlouvou sjednanou jménem vlády ČR zaručena vzájemnost;
- d) je
výkonným umělcem,
pedagogickým pracovníkem,
akademickým pracovníkem vysoké školy,
vědeckým, výzkumným nebo vývojovým pracovníkem, který je účastníkem vědeckého setkání, žákem nebo studentem do 26 let věku,
sportovcem,
osobou, která v ČR zajišťuje dodávky zboží nebo služeb nebo toto zboží dodává nebo osobou, která provádí montáž na základě obchodní smlouvy, případně provádí záruční a opravářské práce, a jejíž pobyt na území ČR nepřesáhne sedm po sobě jdoucích kalendářních dnů nebo celkem 30 dnů v kalendářním roce;
- e) je zaměstnán na území ČR podle mezinárodní smlouvy, k jejíž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a již je ČR vázána;

- f) je členem záchranné jednotky a poskytuje pomoc na základě mezistátní dohody o vzájemné pomoci při odstraňování následků havárií a živelných pohrom a v případě humanitární pomoci;
- g) je zaměstnán v mezinárodní dopravě, pokud je k výkonu práce na území ČR vyslán svým zahraničním zaměstnavatelem;
- h) je akreditován v oblasti sdělovacích prostředků;
- i) je vojenským nebo civilním personálem ozbrojených sil vysílajícího státu podle zvláštního zákona;
- j) se na území České republiky soustavně připravuje na budoucí povolání;
- k) je vyslán na území České republiky v rámci poskytovaných služeb zaměstnavatelem usazeným v jiném členském státu Evropské unie;
- l) pobývá na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, jde-li o společné soužití rodiny s cizincem podle písmene a) nebo b);
- m) pobývá na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu rezidenta jiného členského státu Evropské unie za účelem zaměstnání, pokud od vydání tohoto povolení uplynulo více než 12 měsíců;
- n) vykonává v České republice soustavnou vzdělávací nebo vědeckou činnost jako pedagogický pracovník nebo akademický pracovník vysoké školy nebo vědecký, výzkumný nebo vývojový pracovník ve veřejné výzkumné instituci nebo jiné výzkumné organizaci podle zvláštního předpisu;
- o) získal střední nebo vyšší odborné vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání na konzervatoři podle školského zákona nebo vysokoškolské vzdělání podle zákona o vysokých školách;
- p) pobývá na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, jde-li o společné soužití rodiny s cizincem, jenž má statut dlouhodobě pobývajícího rezidenta v evropském společenství na území nebo dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie, a který během tohoto pobytu byl zaměstnán na základě povolení k zaměstnání nebo zelené karty minimálně po dobu 12 měsíců.

V případě zaměstnání cizince podle bodu a) až e) a bodu j) až p) je však zaměstnavatel nebo právnická nebo fyzická osoba, ke které byl cizinec svým zaměstnavatelem vyslán na základě smlouvy k výkonu práce, povinen písemně **informovat o této skutečnosti příslušný úřad práce nejpozději v den nástupu tohoto cizince** k výkonu práce.

Povolení k zaměstnání nelze vydat cizinci, který

- v České republice požádal o udělení mezinárodní ochrany, a to po dobu 12 měsíců ode dne podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany nebo
- nespňuje některou z podmínek stanovených zákonem o zaměstnanosti pro vydání povolení k zaměstnání.

Zelené karty

Od 1. 1. 2009 byl na území České republiky zaveden nový typ povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání ve zvláštních případech, tzv. zelené karty. Jedná se o doklad duálního charakteru, kdy cizinci je uděleno povolení k dlouhodobému pobytu i povolení k zaměstnání současně.

Nabízeným volným pracovním místem obsaditelném v režimu zelená karta se rozumí pracovní místo, které nebylo obsazeno do 30 dnů od jeho oznámení úřadu práce, nebo pracovní místo,

kteřé Ministerstvo průmyslu a obchodu označilo v centřální evidenci jako místo vhodné pro klíčový personál.

O vydání zelené karty rozhoduje Ministerstvo vnitřa.

Povolení k dlouhodobému pobytu v režimu zelená karta je vydáváno v kategoriích:

„A“ – pro vysokoškolsky kvalifikované pracovníky a klíčový personál (na dobu až 3 roky s možností prodloužení vždy o tři roky)

„B“ - pro pracovníky na pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučen (na dobu až 2 roky s možností prodloužení vždy o tři roky)

„C“ – pro ostatní pracovníky (na dobu až 2 roky bez možnosti prodloužení).

O zelenou kartu jsou oprávněni žádat občané států, jejichž seznam je stanoven vyhláškou Ministerstva vnitřa - jedná se Australské společenství, Černou Horu, Chorvatskou republiku, Japonsko, Kanadu, Korejskou republiku, Nový Zéland, Republiku Bosny a Hercegoviny, Republiku Makedonie, Spojené státy americké, Srbsko a Ukrajinu.

Manželky držitelů zelené karty kategorie „A“ nebo „B“ mohou požádat o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny za předpokladu, že držitel zelené karty kategorie „A“ pracuje na území ČR se zelenou kartou po dobu nejméně 6 měsíců a držitel zelené karty kategorie „B“ pracuje na území ČR se zelenou kartou nejméně 1 rok.

Ke konci roku 2010 bylo evidováno 126 vydaných zelených karet.

Druh povolení k zaměstnání

Individuální povolení - rozumí se povolení k zaměstnání cizince v pracovně právním vztahu k tuzemskému zaměstnavateli. Tuzemským zaměstnavatelem se rozumí právnická nebo fyzická osoba, která má k této činnosti na území ČR oprávnění: zápis v příslušném obchodním rejstříku nebo v jiném zákonem určeném rejstříku (např. rejstřík živnostenského úřadu, rejstřík patentových zástupců), příslušném seznamu (např. seznam auditorů, seznam daňových poradců) nebo vedení ve stanovené evidenci u příslušného orgánu ČR (např. evidence samostatně hospodařících rolníků). Za tuzemského zaměstnavatele se považuje též fyzická osoba, která nepodniká, ale pro svoji osobní potřebu zaměstnává jinou fyzickou osobu.

Kontrakt - rozumí se zaměstnávání cizince u právnické osoby nebo u fyzické osoby s bydlištěm mimo území ČR, která v ČR trvale nepodniká, ale vysílá svoje zaměstnance do ČR za účelem realizace obchodní nebo jiné smlouvy uzavřené s tuzemskou právnickou nebo fyzickou osobou.

Informační povinnost zaměstnavatele

Občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci nepotřebují na území ČR pro účely zaměstnání povolení k zaměstnání. Totéž platí i pro rodinné příslušníky občanů České republiky, kteří nejsou státními příslušníky České republiky ani jiného členského státu Evropské unie. Zaměstnavatel nebo právnická nebo fyzická osoba, ke které jsou občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci svým zaměstnavatelem vysláni, je povinen nejpozději v den nástupu těchto osob k výkonu práce písemně informovat o této skutečnosti úřad práce příslušný podle místa výkonu práce.

Tato informační povinnost se vztahuje i na jiné cizí státní příslušníky, kteří k výkonu svého zaměstnání na území ČR nepotřebují povolení k zaměstnání (viz bod a) až e) a bod j) až p) výše uvedené informace „Povolení k zaměstnání se nevyžaduje“).

Evidence cizích státních příslušníků

Zaměstnavatel je povinen vést evidenci občanů EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinných příslušníků, jakož i všech cizinců, které zaměstnává nebo kteří jsou k němu vysláni k výkonu práce zahraničním zaměstnavatelem.

Tabulkové přehledy podle států ukazují na určitou tradici, ale i možnost volného pohybu (Slovensko), dále pak na přetrvávající spolupráci z dřívějších let (Polsko, Bulharsko), na nabídku méně kvalifikovaných prací (Ukrajina, Rumunsko, Moldavsko, Mongolsko a Vietnam) a v neposlední řadě i na otevření trhu práce pro ostatní státy, kdy s pracovními silami přichází do ČR i kapitál (Německo, Spojené státy, Spojené království, Francie atd.).

Ke konci roku 2010 bylo na území ČR evidováno na úřadech práce 215 367 zahraničních pracovníků.

Převážnou část občanů zemí EU (27) evidovaných na úřadech práce (celkem 143,9 tis.) představují občané Slovenska (ke konci roku 2010 celkem 100,7 tis. o 2,5 tis. více než ke konci roku 2009). Z ostatních členských zemí EU vykazuje vyšší počet pracujících zatím pouze Polsko (19,0 tis., meziroční pokles 1,2 tis.), Bulharsko (5,7 tis., meziroční nárůst 1,1 tis.), Rumunsko (4,8 tis., tj. o 1,0 tis. více než ke konci roku 2009) a hranici 2 tis. osob překročilo i Německo a Spojené království. Obecně častěji se jedná o muže (67 % pracujících ze zemí EU).

Pokud jde o občany ostatních zemí, jednoznačně dominují státní příslušníci Ukrajiny (42,1 tis. osob), jejich počet se však i nadále snižuje, proti roku 2009 došlo ke snížení o 15,3 tis. Ke konci roku 2010 byl oproti roku 2009 zaznamenán větší úbytek i počtu občanů Vietnamu (o 0,5 tis.), Mongolska (o 0,6 tis.), Moldavska (o 2,2 tis.) a Uzbekistánu (o 1,0 tis.). Výjimkou byl meziroční nárůst počtu občanů Chorvatska a Thajska (o 0,1 tis.). I v této skupině převažují muži (61 % pracujících z ostatních zemí).

Předpokládané legislativní změny na úseku zaměstnanosti v roce 2011

Na základě transpozice Směrnice Rady 2009/50/ES do legislativy České republiky bude od 1. 1. 2011 umožněn vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí na území ČR za účelem výkonu zaměstnání vyžadující vysokou kvalifikaci. Jedná se o tzv. modrou kartu.

Modrou kartu bude možné získat na ohlášené volné pracovní místo, které nebylo obsazeno do 30 dnů od jeho oznámení úřadu práce. Předkládaná pracovní smlouva by měla být sjednaná na dobu nejméně jednoho roku na zákonem stanovenou pracovní dobu, která by měla mimo jiné obsahovat i výši sjednané hrubé měsíční nebo roční mzdy odpovídající výši 1,5 násobku průměrné hrubé roční mzdy vyhlášené sdělením Ministerstva práce a sociálních věcí. Nedílnou součástí žádosti by měl být mimo jiné i doklad potvrzující vysokou kvalifikaci.

Zaměstnavatelé budou nadále získávat cizince pouze na volná pracovní místa, která nelze s ohledem na požadovanou kvalifikaci nebo nedostatek volných pracovních sil obsadit jinak a za předpokladu, že předem úřadu práce oznámí a projedná s ním svůj záměr zaměstnávat cizince, včetně jejich počtu, druhu práce, kterou budou vykonávat a předpokládanou dobu výkonu práce.

Předchozí oznámení a projednání záměru zaměstnávat cizince se nebude vyžadovat v případě, kdy zaměstnavatel bude realizovat zaměstnávání cizince,

- a) kterému bude vydáno povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce,
- b) u kterého se povolení k zaměstnání nevyžaduje,
- c) který bude žádat o prodloužení povolení k zaměstnání, nebo
- d) který bude zaměstnán jako držitel zelené nebo modré karty.

Povolení k zaměstnání nebudou potřebovat cizinci, kteří budou na území ČR pobývat na základě dlouhodobého pobytu za účelem společného soužití rodiny, půjde-li o společné soužití rodiny s cizincem, který má statut dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území ČR – bývalého držitele modré karty, nebo statut dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie, jenž je bývalým držitelem modré karty.

2) Evidence Ministerstva průmyslu a obchodu ČR

Cizinci s živnostenským oprávněním

Podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, mohou na území České republiky podnikat i cizinci stejně jako občané ČR, pokud splní náležitosti dané tímto zákonem a souvisejícími předpisy. Cizinci mohou provozovat podnikatelskou činnost podle živnostenského zákona jako zahraniční fyzické osoby, ale mohou zakládat i právnické osoby (zpravidla obchodní společnosti nebo družstva podle obchodního zákoníku) nebo zřizovat na území České republiky organizační složky svého podniku v zahraničí. Zahraniční fyzickou osobou se rozumí fyzická osoba, která nemá bydliště na území ČR. Tato osoba musí mít podle zákona č. 326/1999 Sb. na území ČR povolen pobyť, nejedná-li se o občana členského státu Evropské unie nebo státu, s nímž má Česká republika uzavřenu smlouvu, která toto omezení nepřipouští. Toto ustanovení se tedy vztahuje i na občany státu, který je vázán mezinárodní smlouvou sjednanou s Evropským společenstvím a na občany státu, který je vázán Smlouvou o Evropském hospodářském prostoru.

Pro tuto publikaci byl zvolen termín **cizinec s živnostenským oprávněním** (dále jen cizinec s ŽO), protože v počtech podnikatelů jsou zahrnuti podnikatelé cizinci s přechodným pobytem nad 90 dnů, podnikatelé cizinci s trvalým pobytem, rodinní příslušníci rezidentů s dlouhodobým pobytem, osoby, jimž byl udělen azyl nebo doplňková ochrana (dále jen azylanti), občané členských států Evropské unie a občané Švýcarska, Norska, Islandu a Lichtenštejska, a jejich rodinní příslušníci.

Počet podnikatelů - cizinců s ŽO - se rok od roku postupně zvyšoval. V roce 1998 došlo k prvnímu poklesu počtu těchto podnikatelů, a to v návaznosti na novelu živnostenského zákona, která vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 286 v roce 1995. Tento předpis stanovil přísnější povinnosti podnikatelům předkládat zákonem stanovené doklady. K druhému poklesu počtu podnikatelů došlo po roce 2001 v důsledku přijetí rozsáhlé novely živnostenského zákona, která vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 356 v roce 1999. Ve stejné době zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, se zpřísnily i podmínky pro získání dlouhodobého víza za účelem podnikání.

Živnostenské úřady podnikatelům - cizincům, kteří nepředložili povinné doklady o pobytu, zrušily jejich živnostenské oprávnění. Toto se odrazilo v poklesu počtu podnikatelů - cizinců již v roce 1998 a následně v roce 2002. Od roku 2003 se však již reálně projevil relativně vysoký nárůst počtu těchto osob.

K 1. 5. 2004 vstoupila v platnost tzv. euronovela živnostenského zákona, která vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 167 v roce 2004. Tímto předpisem došlo mj. ke zrovnoprávnění postavení občanů EU a českých občanů. K 1. 7. 2008 vstoupila v platnost novela živnostenského zákona, která vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 130 v roce 2008. Tato novela zavádí jedinou volnou živnost, a to s předmětem podnikání **„Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“** s 80 obory činnosti namísto dosavadních 125 volných živností. Důsledkem byl pokles počtu vydaných živnostenských oprávnění.

Počet cizinců z členských zemí EU s platným živnostenským oprávněním soustavně rostl a v letech 2004 a 2005 v České republice podnikalo více než 14 tis. osob. V roce 2006 došlo k poklesu počtu cizinců podnikatelů. Tento pokles nebyl nijak veliký a lze ho odůvodnit tím, že došlo k plánovanému přesunu dat ze stávajících lokálních evidencí podnikatelů do nového centrálního informačního systému, což mimo jiné znamenalo i vyřazení duplicitních údajů zanesených do systému jednotlivých lokálních evidencí. V roce 2007 však již počet občanů EU s živnostenským oprávněním přesáhl úroveň roku 2005 a zřetelný nárůst se projevil v roce 2008, 2009 i 2010. Většina z cizinců jsou státní příslušníci Slovenska (10,7 tis.), méně pak polští (1,6 tis.) a němečtí občané (zhruba 1,5 tis. osob). Podíl cizinců s ŽO ze zemí EU představuje jen zhruba jednu pětinu všech cizinců s živnostenským oprávněním. Celkový počet podnikatelů s živnostenským oprávněním ovlivňují především občané Vietnamu (33,2 tis.) a státní příslušníci Ukrajiny (29,7 tis.). Zvýšený zájem o podnikání na území ČR ze strany občanů Vietnamu se jednoznačně přisuzuje vstupu České republiky do Schengenského prostoru a výhodám z toho

plynoucích i pro tyto podnikatele. Z ostatních zemí byl zjištěn počet cizinců s ŽO přesahující 1 tis. osob u občanů Moldavska a Ruska.

Zahraničním fyzickým osobám s povinností mít povolení k pobytu nad 90 dnů vznikalo do 31.12.2010 živnostenské oprávnění až zápisem do obchodního rejstříku, zatímco ostatním cizincům podnikajícím podle živnostenského zákona (občanům EU, občanům států Dohody o EHP, cizincům s trvalým pobytem, rodinným příslušníkům rezidentů s dlouhodobým pobytem a azylantům) vznikalo živnostenské oprávnění dnem ohlášení, resp. u koncesovaných živností dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese. Po nabytí účinnosti zákona č. 427/2010 Sb. dne 1.1.2011 již právo provozovat živnost vzniká cizinci, který je povinen mít povolený pobyt, dnem ohlášení živnosti obecnímu živnostenskému úřadu nebo dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese, pokud cizinec při ohlášení živnosti (při podání žádosti o udělení koncese) splňuje všechny podmínky provozování živnosti včetně povoleného pobytu. V případě, že cizinec obdržel od živnostenského úřadu pro účely řízení o povolení k pobytu výpis, živnostenské oprávnění mu vzniká dnem doložení dokladu prokazujícího udělení dlouhodobého víza nebo povolení k dlouhodobému pobytu živnostenskému úřadu, pokud byl doklad o povolení k pobytu doložen do 3 pracovních dnů ode dne ohlášení místa pobytu cizince na území České republiky, u kterého byla živnost ohlášena, resp. u kterého byla podána žádost o koncesi, zároveň však nejpozději ve lhůtě 6 měsíců ode dne doručení výpisu.

3) Celková zaměstnanost cizinců

Celkovou zaměstnaností cizinců se v kapitole rozumí součet platných povolení k zaměstnání cizinců, počtu cizinců evidovaných úřady práce a počtu cizinců s živnostenským oprávněním.

Nelegální zaměstnávání

V této publikaci je zařazena též tabulka o počtech zahraničních občanů, kteří nezískali potřebná povolení k zaměstnání a byli v letech 2007-2010 zachyceni kontrolními orgány úřadů práce při výkonu nelegální práce.

V roce 2010, jakož i v předcházejících letech, realizovaly úřady práce samy nebo za spoluúčasti dalších orgánů státní správy (Cizinecká policie, Celní správa, Inspektoráty práce, Živnostenské úřady, Finanční úřady) kontroly na zaměstnávání zahraničních občanů. V roce 2010 úřady práce uskutečnily 2 333 (v roce 2007 - 1 484, v roce 2008 - 1933, v roce 2009 - 1898) kontrol u zaměstnavatelů, kteří zaměstnávali zahraniční pracovníky. Bylo zkontrolováno celkem 14 186 zahraničních pracovníků, což je o 7 711 osob méně než v roce 2007 (celkem 21 897 osoby), o 10 017 osob méně než v roce 2008 (celkem 24 203 osob) a o 4 903 osob méně než v roce 2009 (celkem 19 089 osob).

Z výše uvedeného počtu kontrolovaných osob bylo v roce 2010 zjištěno bez povolení k zaměstnání 1 797 nelegálně zaměstnaných cizinců (12,7 % z celkového počtu zkontrolovaných osob, to je absolutně i relativně více než v roce 2007 (1 662 osob tj. 7,6 % z počtu kontrolovaných osob) a méně než v roce 2008 (2 342 osob, tj. 9,7% z počtu kontrolovaných osob) a v roce 2009 (3 170 osob, tj. 16,6 % z počtu kontrolovaných osob).

* * * * *

Počet cizinců evidovaných úřady práce (do října 2004 se jednalo výhradně o osoby v postavení zaměstnanců) v druhé polovině devadesátých let prudce klesal až na 93,5 tis. v roce 1999. Po přechodném vzestupu 2000 - 2001 se jejich počet v roce 2002 opět snížil na 101,2 tis. osob, když tento vývoj byl ovlivněn výhradně poklesem počtu pracujících slovenských občanů. Od roku 2003 byl však zřejmý mírný nárůst počtu zaměstnanců, který dosáhl k 31. 12. 2004 celkem 108,0 tis. osob. Od roku 2005 počet cizinců prudce vzrostl až na 240,4 tis. na konci roku 2007. Počet těchto pracujících cizinců se v roce 2008 dále zvýšil o téměř 20 % (o 44,3 tis. osob na 284,6). Za tři roky se tak počet těchto cizinců zvýšil na téměř dvojnásobek. V roce 2009 z důvodu hospodářské krize naopak počet cizinců klesl o téměř 20 % (o 53,8 tis. osob na 230,7). Tento pokles počtu cizinců pokračoval i v roce 2010 o téměř 7 % (o 15,3 tis. na 215,4).

Počet cizinců v postavení zaměstnanců závisí na situaci na trhu práce. Oblasti s nízkým procentem nezaměstnanosti zpravidla vykazují větší počet cizinců, kteří obdrželi povolení k zaměstnání nebo jsou evidováni na úřadech práce. V Praze se meziročně počet cizinců snížil o 8,1 tis. Počet cizinců se podstatně snížil i ve Středočeském kraji celkem o 7,5 tis. osob. Největší snížení počtu pracujících cizích státních příslušníků bylo zaznamenáno v okresech Mladá Boleslav (o 5,5 tis.), Hradec Králové (o 1,0 tis.) Plzeň (o 0,8 tis.) a Kladno (o 0,7 tis.). V některých krajích došlo k mírnému meziročnímu nárůstu počtu cizinců (v Moravskoslezském kraji o 1,1 tis., Ústeckém kraji o 0,5 tis., Jihomoravském a Zlínském kraji o 0,1 tis.).

Pokles se projevil u občanů nečlenských států EU, kteří plní úkoly vyplývající z předmětu činnosti právnické osoby jako společníci a členové družstev. Ke konci roku 2010 bylo z celkového počtu 71,4 tis. občanů nečlenských států EU evidovaných na úřadech práce 2,5 tis. v postavení společníků (3,5 %) a 13,6 tis. v postavení členů družstev (19,1 %). Počet cizinců v postavení družstevníků se oproti roku 2009 snížil o 13,7 tis. osob.

Počet cizinců s živnostenským oprávněním poprvé kulminoval na konci roku 1997 (necelých 63 tis. osob), když se proti konci roku 1994 zvýšil téměř 3,5krát. V roce 1998 došlo k poklesu, a to až o třetinu proti roku předcházejícímu. Od roku 2000 má na vývoj počtu těchto pracujících cizinců značný vliv novela živnostenského zákona. S tím související zpřísnění podmínek pro získání dlouhodobého víza za účelem podnikání se projevilo v relativně vysokém poklesu počtu těchto osob v roce 2002. Od následujícího roku však počet živnostníků rostl a na konci roku 2005 již dosáhl více než 67 tis. osob. V roce 2006 počet cizinců podnikatelů sice mírně klesl, ale v následujícím roce 2007 stoupl až ke hranici 69 tis. osob. V roce 2008 počet cizinců již dosáhl 77,2 tis. Přírůstek podnikajících cizinců pak akceleroval v roce 2009, kdy se meziročně zvýšil o 10,6 tis. na 87,8 tis. osob, to je o více než 13,7 %. V roce 2010 pak již dosáhl hranice 91 tis. Tento meziroční nárůst v určité míře kompenzoval poměrně výrazný pokles počtu cizinců v postavení zaměstnanců, projevil se například u občanů Ukrajiny.